

§ 10. Можливості вибухотехнічної експертизи

Поява в межах судово-балістичної експертизи нового для неї об'єкта — мінно-вибухової зброї — зумовила формування нового виду експертного дослідження — вибухотехнічної експертизи. До

предмета останньої належать фактичні дані щодо властивостей вибухових речовин, вибухових пристроїв, боєприпасів, слідів їх дії, механізму вибуху та інших обставин, пов'язаних із підготовкою та вчиненням вибуху, а також його наслідками.

Метою вибухотехнічної експертизи є встановлення факту вибуху, його епіцентру та механізму, визначення конструкції вибухового пристрою, принципу його функціонування, вражаючих властивостей, маси використаного заряду вибухової речовини, а також кваліфікації, необхідної для виготовлення саморобного вибухового пристрою; встановлення причин виникнення надзвичайної ситуації, порушень правил вибухобезпеки, вимог технічних регламентів тощо.

Вибухотехнічна експертиза призначається під час досудового розслідування і судового провадження щодо злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових речовин, вибухових пристроїв, боєприпасів та їх комплектуючих, що містять вибухові речовини, або їх незаконним зберіганням, носінням, виготовленням, збутом, розкраданням. Така експертиза проводиться в експертних установах (підрозділах), у розпорядженні яких є стаціонарні вибухотехнічні лабораторні комплекси, кваліфіковані вибухотехніки, потужна дослідницька база, довідково-інформаційні ресурси, випробувальні полігони тощо.

Об'єктами цієї експертизи є вибухові матеріали, зокрема: штатні боєприпаси (гранати, міни, артилерійські снаряди тощо), саморобні вибухові пристрої, елементи спорядження і частини штатних і саморобних вибухових пристроїв (у тому числі засоби ініціювання (запалювання й підриву)), електричні, механічні схеми і прилади (пристосування), призначені для вироблення ініціюючого імпульсу; вибухові речовини й суміші (в тому числі саморобного виготовлення), хімічні реактиви, з яких виготовляються вибухові речовини і суміші; сліди вибуху на предметах навколишнього середовища (в широкому розумінні), а також піротехнічні засоби (імітаційні патрони, вибухові пакети тощо), у складі спорядження яких є вибухові речовини, тощо.

До об'єктів експертизи також належать матеріали кримінального провадження, що містять необхідну для вирішення її завдань інформацію: протоколи слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, слідчих експериментів, допиту підозрюваних, свідків чи потерпілих тощо) з додатками до них у вигляді фототаблиць, матеріалів

відеофіксації слідчих (розшукових) дій, планів і схем місця події до і після вибуху, висновки судово-медичних та інших експертиз, за наявності — відеозаписи зі стаціонарних камер відеоспостереження чи мобільних відеореєстраторів, на яких із різних ракурсів зафіксовано події, що передували вибуху, процес самого вибуху в динаміці та викликані ним наслідки.

Наукову основу вибухотехнічної експертизи становлять закономірності процесів горіння й вибуху, дія факторів вибуху на навколишнє середовище, формування слідів на фрагментах вибухових пристроїв і перешкодах, особливості синтезу вибухових сполук, утворення вибухових сумішей, технології промислового виготовлення вибухових речовин, конструкції боєприпасів, засобів висадження в повітря й технології їх спорядження.

Вибухотехнічна експертиза розподіляється на *експертизу вибухових пристроїв* та *експертизу вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу)*.

До основних завдань *експертизи вибухових пристроїв* належать: визначення факту вибуху вибухового пристрою на місці події; визначення виду вибуху; визначення належності об'єкта до вибухових пристроїв (боєприпасів) та визначення класифікаційної категорії пристрою; визначення потужності вибуху вибухового пристрою; визначення (опис) конструкції пристрою та способу його виготовлення; установлення здатності пристрою викликати вибух та можливості вибуху пристрою в конкретних умовах (струс, нагрівання тощо); установлення наявності в обставинах провадження даних, що стосуються особи, яка виготовила саморобний вибуховий пристрій і привела його в дію.

До основних завдань *експертизи вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу)* належать: установлення факту належності даного об'єкта до вибухових речовин або речовин, які можна використати як компоненти для виготовлення вибухових речовин, порохових зарядів або піротехнічних засобів; установлення способу виготовлення вибухових речовин; виявлення мікрослідів вибухових речовин і продуктів їх розкладу на предметах-носіях; установлення за продуктами розкладу вибухових речовин вихідної речовини, яка була використана для вибуху (пострілу); установлення спільної родової (групової) належності вибухових речовин (порохових зарядів).

Вибухотехнічна експертиза вирішує класифікаційні, діагностичні та ідентифікаційні завдання, які можна класифікувати як такі типові питання:

1) *при дослідженні вибухових пристроїв і їх частин*: чи належить до вибухових пристроїв (боєприпасів) вилучений предмет; чи придатний він до використання за цільовим призначенням — до вибуху, якщо не придатний, то з яких причин; які вражаючі фактори притаманні наданому пристрою; чи підірвано в даному місці вибуховий пристрій, а при позитивній відповіді — до якого виду пристроїв він належить (які особливості його конструкції, країна-виробник тощо); чи є на елементах конструкції вибухового пристрою маркувальні позначення, і якщо так, то на якому підприємстві та в який період часу виготовлено даний пристрій; чи є предмети, знайдені на місці події (у тілі потерпілого), частинами вибухового пристрою і якщо так, то до якого виду пристроїв вони належать; яким способом, саморобним чи промисловим, виготовлено вибуховий пристрій; який спосіб підризу був застосований; якщо підірвано боєприпаси, до якого виду вони належать (гранати, міни, снаряди тощо); чи містять надані експертів матеріали дані, що вказують на характерні риси особистості виготовлювача вибухового пристрою (професійні навички, ступінь обізнаності з технологією виготовлення і використання вибухових пристроїв тощо); чи однакова конструкція саморобного вибухового пристрою, частини якого знайдені на місці події, та макета, виготовленого певною особою тощо;

2) *при дослідженні вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу)*: чи є дана речовина вибуховою, якщо так, якою саме; чи можуть використовуватись для виготовлення вибухівки дані речовини, якщо так, у якому сполученні; яким способом, промисловим чи саморобним, виготовлена дана вибухівка; чи є на предметі-носії сліди вибухових речовин, якщо так, яких саме; чи є на даному предметі продукти розкладу вибухівки, якщо так, унаслідок розкладу якої вибухової речовини вони утворились; чи мають дані вибухові речовини спільну родову (групову) належність; чи становили раніше вибухові речовини, надіслані на дослідження, єдину масу тощо.

Проведення вибухотехнічних експертиз потребує застосування спеціальних знань і методів досліджень, які належать до різних галузей науки: фізики, хімії, військової техніки, трасології, судової баліс-

тики, радіоелектроніки, судової медицини, фізіології тощо. Через різноплановість об'єктів дослідження вибухотехнічна експертиза часто проводиться комплексно з судовими трасологічними, металознавчими, пожежно-технічними експертизами, експертизами безпеки життєдіяльності, інженерно-транспортними експертизами, судовими експертизами речовин і матеріалів та деякими іншими експертними дослідженнями. Це зумовлює важливість визначення послідовності їх проведення. У першу чергу доцільно призначати і проводити експертизи з питань дослідження тих об'єктів, які під впливом факторів навколишнього середовища можуть швидко змінитися (наприклад, продукти вибуху чи згоряння паливно-мастильних матеріалів тощо).

§ 11. Криміналістичне дослідження холодної зброї

Холодною зброєю в криміналістиці є предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового завдання шляхом безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя у момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких заснована на використанні м'язової сили людини. Не є холодною зброєю вироби господарсько-побутового, виробничого, спортивного та іншого призначення, які схожі з нею за зовнішнім виглядом та/або конструктивно, проте не мають всього комплексу суттєвих ознак, притаманних холодній зброї.

Для вирішення питання, чи є предмет холодною зброєю і до якого виду (типу) він належить, необхідно знати існуючі системи класифікації холодної зброї і її конструктивні особливості.

Класифікація холодної зброї здійснюється за такими підставами:

1) за способом нанесення тілесних ушкоджень — зброя безпосередньої дії (клинкова, неклинкова, комбінована) та зброя опосередкованої дії (метальна);

2) за характером дії: ріжучої дії (бойова частина призначена для нанесення різаних ушкоджень); рублячої дії (бойова частина призначена для нанесення рублених ушкоджень); колючої дії (бойова частина призначена для нанесення колотих ушкоджень); колюче-ріжучої дії (бойова частина призначена для нанесення колото-різаних ушко-

Рекомендовано вченою радою Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 26.10.2018 р.)

Рецензенти:

В. В. Тищенко — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;
М. С. Шумило — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України

Колектив авторів:

В. Ю. Шепітько, д-р юрид. наук, проф. (кер. авт. кол.) — вступ; розділи 1, 2, 4; § 1, 4 розділу 5; § 2, 3, 5 розділу 5 (у співавт.); розділ 6; § 1–8 розділу 7; § 1–3, 7, 9 розділу 8; розділи 9, 10, 12; § 1, 3 розділу 13; § 2 розділу 13 (у співавт.); § 1–5, 7, 8 розділу 14; § 3 розділу 15; розділ 16 (у співавт.); § 4–6 розділу 17; § 1, 3, 5–9, 12 розділу 18; § 4, 10 розділу 18 (у співавт.); § 1 розділу 19 (у співавт.); § 2–5 розділу 19; § 3, 4 розділу 21, § 1–4 розділу 22;

В. А. Журавель, д-р юрид. наук, проф. — § 2 розділу 15;

В. О. Коновалова, д-р юрид. наук, проф. — розділ 3; § 4, 5 розділу 15; § 1–3 розділу 17; § 2 розділу 18; розділ 20; § 1, 2 розділу 21;

В. М. Шевчук, д-р юрид. наук, проф. — § 6 розділу 14;

М. В. Шепітько, д-р юрид. наук, доц. — § 1 розділу 15;

Г. К. Авдеева, канд. юрид. наук, доц. — § 9, 10 розділу 7; § 11 розділу 8; розділ 11;

В. І. Алексійчук, канд. юрид. наук, доц. — § 3 розділу 16 (у співавт.); § 10 розділу 18 (у співавт.); § 1 розділу 19 (у співавт.);

В. В. Білоус, канд. юрид. наук, доц. — § 2, 3, 5 розділу 5 (у співавт.); § 4–6, 8, 10 розділу 8; § 2 розділу 13 (у співавт.); § 1, 2 розділу 16 (у співавт.);

О. Ю. Булукув, канд. юрид. наук, доц. — § 9 розділу 14;

Є. С. Демідова, канд. юрид. наук — § 11 розділу 18;

О. М. Домашенко, канд. юрид. наук — § 6 розділу 15;

Д. В. Затенацький, канд. юрид. наук — § 10 розділу 14;

О. В. Фунікова, канд. юрид. наук, доц. — § 4 розділу 18 (у співавт.);

В. О. Яремчук, канд. юрид. наук — § 5 розділу 22

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, К82 В. О. Коновалова та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2019. – 456 с.

ISBN 978-966-937-505-6

ISBN 978-966-937-542-1 (т. 1)

У першому томі підручника викладено загальнотеоретичні проблеми криміналістики, висвітлено питання криміналістичної техніки та окремих її галузей, розкрито зміст криміналістичної тактики. Поданий матеріал адаптовано до нових навчальних програм юридичних закладів вищої освіти та сучасних вимог.

Розраховано на студентів юридичних спеціальностей закладів вищої освіти, а також може бути корисним аспірантам, викладачам, науковцям та співробітникам органів правопорядку, суддям, адвокатам та іншим юристам.

УДК 343.98(075.8)

§ 3. Правові засади використання криміналістичної техніки.....	47
§ 4. Техніко-криміналістична оснащеність органів досудового розслідування.....	53
§ 5. Технічні засоби профілактики.....	57
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>63</i>
Розділ 6. СУДОВА ФОТОГРАФІЯ ТА ВІДЕОЗАПИС	64
§ 1. Поняття судової фотографії та її значення.....	64
§ 2. Види та методи судово-оперативної фотозйомки	66
§ 3. Судово-дослідницька фотографія	76
§ 4. Криміналістичний відеозапис.....	77
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>80</i>
Розділ 7. ТРАСОЛОГІЯ	82
§ 1. Поняття трасології та її значення	82
§ 2. Поняття сліду в трасології. Механізм слідоутворення	83
§ 3. Класифікація слідів.....	85
§ 4. Основи дактилоскопії.....	87
§ 5. Виявлення, фіксація і вилучення слідів рук. Сутність дактилоскопічної експертизи	90
§ 6. Сліди ніг і взуття людини	94
§ 7. Сліди знарядь злочину та інструментів.....	97
§ 8. Сліди транспортних засобів.....	99
§ 9. Криміналістичне дослідження замкальних та запобіжних (контрольних) засобів	100
§ 10. Встановлення цілого за частинами	104
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>107</i>
Розділ 8. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗБРОЇ.....	108
§ 1. Поняття судової балістики та її значення.....	108
§ 2. Криміналістична класифікація вогнепальної зброї та види боєприпасів.....	109
§ 3. Сліди дії вогнепальної зброї, їх види.....	115
§ 4. Поняття криміналістичної вибухотехніки та її значення.....	117
§ 5. Криміналістична класифікація вибухових речовин і вибухових пристроїв	121
§ 6. Сліди, пов'язані з використанням вибухових матеріалів	127
§ 7. Слідчий огляд вогнепальної зброї та слідів її дії.....	129
§ 8. Слідчий огляд у кримінальних провадженнях щодо подій, пов'язаних із використанням вибухових матеріалів.....	131

§ 9. Можливості судово-балістичної експертизи.....	138
§ 10. Можливості вибухотехнічної експертизи	140
§ 11. Криміналістичне дослідження холодної зброї.....	143
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>148</i>

Розділ 9. ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНЕ

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ.....	149
§ 1. Поняття документа у криміналістиці.....	149
§ 2. Слідчий огляд документів. Сутність техніко- криміналістичного дослідження	155
§ 3. Встановлення змін у документі	157
§ 4. Встановлення слабовидимих та невидимих текстів	159
§ 5. Дослідження залитих і закреслених текстів. Встановлення тексту спалених документів	160
§ 6. Встановлення технічних підробок підписів	161
§ 7. Встановлення підроблення відбитків печаток та штампів	162
§ 8. Дослідження матеріальної частини документів.....	164
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>165</i>

Розділ 10. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПИСЬМА	166
§ 1. Предмет судового почеркознавства. Навик письма та його властивості	166
§ 2. Ідентифікаційні ознаки письма.....	167
§ 3. Підготовка матеріалів для судово-почеркознавчої експертизи	172
§ 4. Методика судово-почеркознавчої експертизи	173
§ 5. Особливості авторознавчого дослідження	175
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>176</i>

Розділ 11. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

МАТЕРІАЛІВ І РЕЧОВИН (КРИМІНАЛІСТИЧНЕ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО).....	178
§ 1. Сутність, завдання та методи криміналістичного дослідження матеріалів і речовин	178
§ 2. Поняття та класифікація мікрооб'єктів	182
§ 3. Підготовка матеріалів для матеріалознавчої експертизи та можливості окремих її видів	184
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>187</i>